Suuri valiokunta

Tiistai 19.12.2017 klo 8.30—8.53

Läsnä
puheenjohtaja Anne-Mari Virolainen kok
2. varapuheenjohtaja Tytti Tuppurainen sd
jäsen Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Sirkka-Liisa Anttila kesk
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Sari Essayah kd
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Pia Kauma kok (4, 5, 6) (3 osittain)
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Sanna Marin sd
jäsen Jani Mäkelä ps (4, 5, 6) (3 osittain)
jäsen Mika Niikko ps (4, 5, 6) (3 osittain)
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
varajäsen Ari Jalonen sin (5, 6) (3, 4 osittain)
varajäsen Anne Kalmari kesk (4, 5, 6) (3 osittain)
varajäsen Jukka Kopra kok (4, 5, 6) (3 osittain)
varajäsen Riitta Myller sd
varajäsen Arto Pirttilahti kesk
varajäsen Juha Rehula kesk (4, 5, 6) (3 osittain)

Sihteerit
valiokuntaneuvos Peter Saramo
valiokuntaneuvos Anna Sorto

1. Nimenhuuto

Toimitettiin nimenhuuto. Läsnä oli 16 jäsentä.

2. Päätösvaltaisuus

Todettiin, että kokous ei ollut päätösvaltainen.

3. Valtioneuvoston selvitys: Komission suositus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi

Valtioneuvoston E-selvitys E 89/2017 vp
Valiokunnan lausunto LaVL 19/2017 vp
Valiokunnan lausuntoluonnos Valtioneuvoston selvitys: Komission suositus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi

Sihteeri esitteli lausuntoluonnoksen (liite A 3).

Puheenvuoron käyttivät ed. Anttila, Tuppurainen, Halmeenpää, Arhinmäki, Kivelä, Essayah ja Niikko.

Merkittiin, että kokous tuli päätösvaltaiseksi.

Valiokunta kävi yleiskeskustelun.

Yleiskeskustelun aikana ed. Mäkelä ehdotti ed. Niikon kannattamana, että suuri valiokunta hyväksyisi seuraavan sisältöisen lausunnon: "Suuri valiokunta katsoo, ettei monenvälisen investointituomioistuimen valmistelutyötä ei tulee jatkaa. Komissiolle ei tule antaa lupaa aloittaa neuvotteluja yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi.

Kielteinen kanta perustuu siihen, että esitetyn neuvottelumandaatin antaminen merkitsee EU:lle avoimen valtakirjan antamista suomalaisen tuomiovallan siirtämisestä ylikansalliselle tasolle. Aiemmin jokseenkin vastaavassa tilanteessa CETA-sopimukseen sisällytettiin keväällä 2016 määräykset vastaavasta investointituomioistuinjärjestelmästä ilman, että EU:n jäsenvaltioilla oli käytännössä mahdollisuutta vaikuttaa määräysten sisältöön. Esitetyssä järjestelmässä siirretään Suomen ja EU:n lainsäädäntöä sekä kotimaisia hallinto- ja tuomioistuinratkaisuja koskevaa päätösvaltaa ulkomaiselle lainkäyttöelimelle. Samalla rajataan Suomen viranomaisten toimivaltaa ja eduskunnan lainsäädäntövaltaa tavalla, jonka laajuutta on vaikea etukäteen arvioida.

Järjestelmässä ei tulla edellyttämään, että sijoittaja käyttäisi loppuun kansallisen tason oikeussuojakeinot ennen asiansa viemistä investointituomioistuimeen. Menettely olisi tältä osin aivan erilainen kuin mitä esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimus edellyttää.

Riita-asian käsittelyä investointituomioistuimessa ei estäisi se, että asia on jo lopullisesti ratkaistu kansallisessa tuomioistuimessa tai EU:n tuomioistuimessa. Sijoittaja voi siis hakea muutosta kansallisen tuomioistuimen päätökseen vaatimalla investointituomioistuimessa oikeussuojaa vaateelle, joka ei ole menestynyt kansallisessa tuomioistuimessa.

Investointiriitoja koskeva riitojenratkaisujärjestelmä antaisi ulkomaiselle investoijalle Suomessa oikeuden sivuuttaa kansallinen oikeusjärjestelmämme, vaikka tähän ei ole mitään kansallisesta näkökulmasta ymmärrettävää syytä. Tuomiovaltaa siirtyisi pois kansal-

liselta tasolta. Kansallisen tason sivuuttaminen mahdollistaisi samalla sen, että investointituomioistuin perustaisi kantojaan virheellisiin näkemyksiin kansallisesta lainsäädännöstä.

Järjestelmän myötä sijoituksia koskevaan hallintoon kohdistuisi investointikanteen mahdollisuudesta johtuvia paineita. Investointituomioistuin voi toimia pelotteena, joka estää tai hidastaa demokraattista lainsäädäntöprosessia ja estää kuluttajansuojan tai kestävän kehityksen edistämistä. Lisäksi kanteet kuormittaisivat hallinnollisia resursseja entisestään, millä olisi ajallisen haitan lisäksi myös kustannusvaikutusta.

Oikeudenkäytön kannalta ja kotimaisten sijoittajien näkökulmasta päädytään eriarvoiseen tilanteeseen, koska suomalaisen tai toisesta EU-valtiosta peräisin olevan tahon pitää jatkossakin ensin edetä valitusasiassaan normaalissa hallinto-oikeuden mukaisessa järjestyksessä, jos hän haluaa osoittaa esimerkiksi hallintopäätöksen olevan laiton. Järjestelmä voi johtaa ulkomaisten sijoitusten parempaan kohteluun kotimaisiin sijoituksiin nähden. Järjestelmä on myös sikäli yksipuolinen, että EU tai unionin jäsenvaltio ei voi kohdistaa kannetta sijoittajaan.

Ei ole esitetty perusteltua syytä sille, mikseivät suomalaiset tuomioistuimet edelleenkin voisi ratkoa valtion ja sijoittajan välisiä oikeusriitoja. Kauppasopimuksiin perustuvaa kansainvälistä riita-kohtaista välimiesmenettelyä taas voidaan kehittää ilman pysyvän investointituomioistuimen perustamista. Investointituomioistuimen perustamisella suositaan ylikansallista päätösvaltaa ja esitetään huomattavaa epäluottamusta kotimaisille tuomioistuimille. "

Ehdotuksesta äänestettiin pohjana olevaa lausuntoluonnosta vastaan. Äänin 20—2 (tyhjiä 0) pohja hyväksyttiin.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä ed. Halmeenpää ehdotti ed Arhinmäen kannattamana, että valiokunnan lausuntoa täydennettäisiin seuraavalla lisäyksellä: "Suuri valiokunta on valmis myöntämään neuvottelumandaatin edellyttäen, että silloin vastataan erityisesti huoliin, joita asiantuntijat ovat lausunnoissaan esittäneet ja lakivaliokuntakin nostanut esiin lausunnossaan. Suuri valiokunta ja lakivaliokunta ovat korostaneet aiemmissa lausunnoissaan kansallisten tuomioistuinten ensisijaisuutta ja kyseenalaistaneet erillisen riitojenratkaisumenettelyn tarpeellisuuden kehittyneiden oikeusvaltioiden välillä. Suuri valiokunta katsoo valiokuntien esittämien lausuntojen mukaisesti, että investointiriitojen ratkaisua tulisi pyrkiä edistämään kansallisissa tuomioistuimissa silloin, kun edellytykset oikeudenmukaiselle ja tasapuoliselle käsittelylle täyttyvät.

Samalla on todettava, että monenvälinen, pysyvä, lähtökohtaisesti puolueeton ja julkinen investointituomioistuin voisi olla parannus nykytilanteeseen. Näin olisi etenkin siinä tapauksessa, että kanneoikeus olisi paitsi yrityksillä myös valtioilla ja esimerkiksi kansalaisjärjestöillä, ja myös yrityksiä vastaan voitaisiin nostaa kanteita. Näin investointituomioistuin olisi luontevaa nivoa yhteen myös muuhun, yritystoiminnan vastuullisuutta ja yritysten vastuuvelvoitteita koskevaan kansainväliseen institutionaaliseen kehitykseen ja keskusteluun.

Kunnianhimoisen, valtioiden sääntelyoikeutta ja julkista etua kunnioittavan ja eri toimijoita tasapuolisesti huomioivan monenkeskisen järjestelyn todennäköisyys on kuitenkin vallitsevassa tilanteessa verrattain pieni. Pelkkä uusi kiistojen ratkaisuareena itsessään ei myöskään poistaisi kansainvälisen investointiregiimin ja olemassa olevien kahdenvälisten investointisopimusten muita ongelmia. EU-komission neuvottelumandaatin yhteydessä tulisi täsmentää, että komission on EU:n kannanmuodostuksen yhteydessä tarkasteltava ja selvitettävä EU-sääntelyn suhdetta investointisuojaan ja huomioitava käynnissä olevien oikeusprosessien lopputulokset EU:n toimivallan osalta. Lisäksi on pohdittava, kuinka neuvoteltava instituutio suhteutuisi nykyisiin kansainvälisen kaupan sääntöjä ja niiden tulkintaa koskeviin järjestelyihin (ml. WTO:n valtioidenvälinen riitojenratkaisumenettely).

EU:n yleisempänä tavoitteena tulee olla, että bilateraalisopimuksista ylipäänsä siirrytään kohti jonkinlaista monenkeskistä investointisopimusmallia, joka täyttäisi yllä mainitut tasapuolisuuden ja demokratian ehdot.

Suuri valiokunta esittää huolen siitä, millä tavoin ehdotetun kaltaiset neuvottelut vaikuttavat asiallisen kriittisen keskustelun edistymiseen ja järjestelmän muiden ongelmien ratkaisemiseen. Parhaimmillaan UNCITRALin neuvotteluissa olisi mahdollista pohtia laajasti investointisopimusjärjestelmän ongelmia ja uudistusmahdollisuuksia, mutta pahimmillaan se voisi jopa heikentää kriittistä keskustelua, mikäli oletuksena olisi, että riitojenratkaisumenettelyä lukuun ottamatta järjestelmä toimii hyvin. Neuvottelumandaatin yhteydessä tuleekin korostaa, ettei riitojenratkaisun kehittäminen poista muita investointisopimusjärjestelmän kehitystarpeita ja ongelmia. Myös menettelyyn, jolla asiaa on viety eteenpäin, on liittynyt ongelmia, joita lakivaliokuntakin nostaa esiin lausunnossaan. Nämä tulee ottaa täysimääräisesti huomioon jatkoneuvotteluissa."

Ehdotus hylättiin äänin 17—2 (tyhjiä 3)

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä valiokunta hyväksyi lausuntoluonnoksen sellaisenaan.

Valiokunta päätti yksimielisesti pitää käsittelyä asian ratkaisevana käsittelynä.

4. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (Unionin toimielinten tietosuoja-asetus)

Valtioneuvoston U-kirjelmä U 26/2017 vp
Valiokunnan lausunto HaVL 7/2017 vp
Valiokunnan lausunto PeVL 15/2017 vp
U-jatkokirjelmä UJ 34/2017 vp
Valiokunnan lausunto HaVL 37/2017 vp
Valiokunnan lausunto PeVL 60/2017 vp

Valiokunta hyväksyi eduskunnan kannan SuVEK 156/2017 vp: Valiokunta yhtyy erikoisvaliokuntien lausuntojen mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

5. Muut asiat

-

6. Seuraava kokous

Ilmoitettiin, että valiokunnan seuraava kokous on tiistaina 19.12.2017 klo 9.00. Kokous on SuV:n ja UaV:n yhteinen, Pikkuparlamentin auditorio

Pöytäkirjan vakuudeksi

Valiokuntaneuvos Anna Sorto